

Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych – nowa odsłona kategoryzacji

Już kilka razy specjalne ciała powoływane przez aktualnych ministrów do spraw nauki oceniały jakość polskich instytucji naukowych. Praktycznym skutkiem tych ocen była kategoryzacja jednostek naukowych (od najlepszych do najłabszych), która przekładała się na poziom finansowania danej jednostki przez ministerstwo. Obecnie, w trakcie procesu reformowania nauki polskiej, także ten aspekt polityki naukowej państwa zyskał nowy kształt organizacyjny.

Zgodnie z Ustawą z dnia 30 kwietnia 2010 o finansowaniu nauki, 1 stycznia 2011 rozpoczął działanie nowy organ opiniotwórczo-doradczy przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego, tzw. Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN), którego ustawowym celem jest **„kompleksowa ocena jakości działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych”**. W skład KEJN wchodzi 30 uczonych powołanych przez minister Barbarę Kudrycką spośród kandydatów zgłoszonych przez najlepsze jednostki naukowe (co najmniej kategoria A w poprzedniej kategoryzacji z 2010 r.) oraz „środowiska społeczno-gospodarcze o uznanym dorobku w zakresie innowacyjności”. Ustawa dość szczegółowo określa zadania Komitetu i sposoby ich wykonywania: ocena ma być przeprowadzana nie rzadziej niż co cztery lata, a jej wynikiem ma być rekomendacja przyznania danej instytucji naukowej określonej kategorii (decyzje podejmuje minister). Te kategorie to: **A+** – poziom wiodący, **A** – poziom bardzo dobry, **B** – poziom zadowalający (ale rekomendowane są zmiany) i kategoria **C** – poziom niezadowalający. Najgorsza kategoria implikuje obniżone finansowanie i groźbę rozwiązania instytucji, wymusza działania naprawcze i ponowną ocenę. Najwyższa kategoria A+ ma zapewnić jednostce dodatkowe finansowanie. Szczegółowe parametry i kryteria oceny jednostek naukowych oraz sposób jej przeprowadzania określi minister w rozporządzeniu, opierając się na projekcie Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych. Według Ustawy te parametry i kryteria mają zależeć od wielkości, rodzaju i profilu naukowego jednostki – powinny być dostosowane do specyfiki każdej z czterech grup dziedzin nauki („nauki ścisłe i inżynierskie”, „nauki o życiu”, „nauki humanistyczne i społeczne” oraz „nauki o sztuce i twórczości artystycznej”), a także być odrębne dla instytutów naukowych PAN i PAU, podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni oraz instytutów badawczych. Ustawa wymienia dwa podstawowe kryteria, z których mają wynikać szczegółowe parametry: poziom prowadzonych badań naukowych lub prac rozwojowych oraz efekt działalności naukowej w odniesieniu do standardów międzynarodowych. W Ustawie pojawiają się także takie hasła, jak „znaczenie działalności jednostki

dla rozwoju nauki w skali międzynarodowej” oraz „wzrost innowacyjności w skali kraju”.

Ustawa określa również strukturę Komitetu, który składa się z czterech komisji odpowiadających wspomnianym już grupom dziedzin nauki, i precyzuje, że wykonawczym ramieniem KEJN będą powoływane przez niego tzw. „zespoły ewaluacyjne”, składające się z ekspertów (krajowych) w różnych dziedzinach nauki. Komitet ma ustalić liczbę zespołów ewaluacyjnych oraz ich skład, szczegółowe zadania i organizację pracy. Decyzją minister Barbary Kudryckiej przewodniczącym Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych został prof. dr hab. Maciej Zabel.

Na pierwszym posiedzeniu KEJN w styczniu 2011 r. minister Barbara Kudrycka zaprezentowała swoją ogólną wizję misji Komitetu w procesie reformowania nauki polskiej i poprosiła jego członków o podjęcie próby zupełnie nowego spojrzenia na problem kategoryzacji jednostek naukowych i współpracę z minister Marią Orłowską w zakresie projektowania nowych zasad oceny, które powinny znaleźć się w rozporządzeniu określającym kryteria i tryb przyznawania kategorii jednostkom naukowym. Z kolei minister Maria Orłowska omówiła krótko kategoryzację przeprowadzoną w 2010 r., zwracając szczególną uwagę na jej kontrowersyjne aspekty związane z ustalaniem grup jednostek jednorodnych, oceną wdrożeń wyników badań czy ustalaniem liczby osób zatrudnionych w jednostce przy prowadzeniu badań naukowych.

Zgodnie z Ustawą i oczekiwaniem Ministerstwa, pierwszym zadaniem, jakie postawił sobie Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych, jest stworzenie projektu nowego, lepszego niż poprzedni, systemu oceny i kategoryzacji jednostek naukowych. Chcemy ten projekt przekazać Ministerstwu do końca czerwca 2011 r. do akceptacji lub ewentualnych modyfikacji. Ministerstwo planuje wydanie rozporządzenia zawierającego opis tego systemu na jesieni 2011 r. Na podstawie tego rozporządzenia Ośrodek Przetwarzania Informacji MNiSW przygotowuje system informatyczny, a w szczególności ankietę wypełnianą przez oceniane jednostki naukowe. Równoległe Komitet będzie powoływał zespoły ewaluacyjne, doprecyzowując ich zadania. Zgodnie z Ustawą proces pierwszej ewaluacji i kategoryzacji instytucji naukowych musi zakończyć się przed 30 września 2012 r., co jest dużym wyzwaniem dla Ministerstwa i KEJN, gdyż trzeba ocenić prawie tysiąc jednostek.

Autor dziękuje profesorowi Andrzejowi Białasowi za zachętę do napisania tego artykułu.

JAN FIGIEL
członek KEJN
maj, 2011